

VALORILE EDUCAȚIEI RELIGIOASE ACTUALE ÎN CONTEXTUL ÎNVĂȚĂMÂNTU- LUI UNIVERSITAR ROMÂNESC ACTUAL

Pr. Prof. univ. dr. Mihai HIMCINSCHI

*Facultatea de Teologie Ortodoxă,
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia
himmihai@yahoo.com*

ABSTRACT: *The values of current religious education in the context of current Romanian university education.*

Whether current university theology is in a deep state of crisis or not, surely this issue requires many engagements and challenges, dialogues and a multitude of issues to be discussed. What is certain, instead, is the sad realization that nowadays culture is splitting into a purely scientific dimension and a purely humanistic dimension, each side derogating from its own competence almost exclusively.

The presence of theology in the university spectrum, after 1989, proves that education itself needs a spiritual framework, and religion needs a permanent education without which it can easily slide down the slope of extremism and fundamentalism.

The university setting offers the chance for dialogue, collaboration and cooperation between different Christian denominations, at the national level, and, if not, it can also offer an interreligious dialogue at the international level.

Keywords: *Education, Theology, university, dialogue, performance, cooperation, ecumenism.*

Demersul prezentului material a fost legat de un temei, destul de solid, precizat cu atâta clarviziune de legea fundamentală, pentru noi universitarii: *Legea Educației Naționale: „Idealul educațional al școlii românești constă în dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și în asumarea unui sistem de valori care sunt necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial, pentru participarea cetățeneas-*

*că activă în societate, pentru incluziune socială și pentru angajare pe piața muncii.*¹

Biserica, prin învățământul teologic, se aliniază legii pe care o respectă, dar o și completează cu un scop mai presus de lume: mântuirea celor care-și doresc să afle mult mai mult despre viață și finalitatea ei într-o comuniune deplină cu Dumnezeu Sfânta Treime și cu toți semenii. Așadar, conștienți de ceea ce ne cere lumea, dar și de ceea ce ne cere Dumnezeu, în cei treizeci de ani de experiență universitară putem trage câteva concluzii, permanent fiind conștienți de marea noastră răspundere față de neam și Dumnezeu, completând **dezvoltarea liberă** cu *harul și Adevărul* (In. 1, 17), **individualitatea umană** cu *intercomuniunea personală*, **personalitatea autonomă** cu *personalitatea teonomă* și **dezvoltarea personală** cu *sfințenia vieții* celor pe care-i avem studenți.

De la început, trebuie să fac precizarea că prezentul material are mai mult o amprentă prospectivă, decât una retrospectivă, deși mă văd nevoit ca în debut să fac apelul la două evenimente **retro** din viața universitară a teologiei românești.

Evenimentele postdecembriste au coagulat o practică universitară mai veche, anume, aceea a necesității prezenței facultăților de teologie ortodoxă în corpul academic al universităților de stat, amintim aici faptul că Facultatea de Teologie Ortodoxă din București ia ființă la data de 12 noiembrie 1881, însă abia în anul 1890 Legea privind Facultatea de Teologie din București, publicată în Monitorul Oficial, nr. 74, din ziua de marți 3 / 15 iulie 1890, recunoaște înființarea acestei instituții în cadrul Universității Bucureștii, fiind cea mai veche și palpabilă conlucrare dintre universitatea de stat și o facultate de teologie, iar în 1931, pe când Nicolae Iorga era rectorul universității, Patriarhul Miron Cristea a pus la dispoziția studenților din întreaga universitate o biserică pentru rugăciune - frumoasa biserică Sfântul Spiridon Nou² -, căci spunea marele cărturar în discursul de deschidere a anului universitar: „Aș voi să văd pe studenți la serviciul divin [...] Și studentele ar putea să-și aducă aminte de o nobilă tradiție religioasă și artistică, îngrijindu-se ca bisericile să fie împodobite”³.

1 Legea Educației Naționale, nr. 1/2011, articolul 2, aliniatul (3).

2 Prof. univ. Șerban Ionescu, *Mișcarea social-creștină în Biserica Ortodoxă Română*, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului/Imprimeria Centrală, 1934, p. 27

3 „Cronica Universității. Discursul d-lui Rector N. Iorga la deschiderea Universității”, în *Anuariul Universității din București, 1929-1930*, București, Tipografia „Bucovina” I. E. Torouțiu, 1931, pp. 11-12.

Teologia ruptă de Universitate și izolată în spațiul Bisericii nu-și poate împlini menirea în societate și acest lucru s-a văzut în special în perioada comunistă. „Această cultură - afirma primul bursier român la Oxford, prof. Vasile Ispir - se poate obține numai în Universitate. Facultatea de Teologie este o instituție în Universitate cu scop precis de a pregăti pentru Biserică și pentru societate în adevărul religios cercetat științificește, dar și aplicat, căci religia este și instrucție dar și este și trăire în fapt”⁴.

Theologia in Universitate

Într-o analiză actuală și pertinentă, trebuie să recunoaștem că în raportul dintre educație și religie, știința pedagogiei s-a separat de teologie. Observăm, pe de o parte, că nu se poate vorbi despre istoria vreunei ramuri a științei, fără a întâlni, cel puțin în parte, urmele călăuzitoare ale unui număr semnificativ de teologi. Pe de altă parte, teologia aparține universității, deoarece știința care se ocupă cu studierea credinței este parte integrantă a corpusului universitar. Dacă, în zilele noastre, filosofia și psihologia, economia și științele naturii, medicina și dreptul, nu se mai ocupă stringent cu problemele și marele teme religioase din viața omului, atunci putem afirma că lipsește din cadrul acestor științe autonome ceva esențial și, invers, teologiei, dacă nu se aliniază la nivelul științific cu celelalte facultăți din universitate.

Multă lume se întreabă dacă *educația are nevoie de religie*? Răspunsul nu poate fi decât afirmativ. Da, educația are nevoie de religie pentru variatele contribuții în inițierea culturală, în formarea personalității, în orientarea spre binele comun și, mai ales, un rol important în formarea caracterului⁵. Educația presupune, înainte de toate, o stare dinamică a persoanei umane deschisă permanent către spiritual, cu scopul de a se descoperi pe sine însuși, experiența vieții sale personale în raport cu semenii, adică educația presupune o ființă rațională care prin întrebarea despre sine, despre lume și despre Dumnezeu, pătrunde duhovnicește în propria sa taină. Ignorarea acestei ontologii tri-dimensionale atrage riscul autonomizării și a limitării distructive a spiritului uman, așa se și explică faptul că direcțiile fundamentalismului islamic, spre exemplu, promovează analfabetismul, lipsa de

4 Vasile Ispir, „Despre Facultatea de Teologie”, în *Misiunea creștină*, (MC), anul I, nr. 7-8-9, august - septembrie - octombrie 1939, p. 4.

5 Fr. W. Foerster, *Religia și formarea caracterului*, trad. I. Negoită și N. Donos, Sibiu, 1933.

educație la copii și femei, cu scopul unei manipulări excesive din partea liderilor extremiști. În acest context, Statul, deși neutru din punct de vedere a concepției despre lume și finalitatea ei, nu elimină religia din sistemul său educațional, pentru că o consideră factor de echilibru al societății și principiu de bază al conviețuirii între oameni.

Întrebarea se poate pune și invers, în sensul că, *are nevoie religia de educație?* Considerăm că răspunsul este din nou afirmativ. Credința creștină este un proces educativ, profundă și tainică în ființa ei, deși este un act de adeziune personală la Revelația lui Dumnezeu desăvârșită în Iisus Hristos. Credința este o realitate bogată în conținut, de aceea și rațiunea, uneori suprasolicitată, își aduce contribuția decisivă luminată permanent de harul dumnezeiesc. Prin educația creștină⁶, la toate nivelele, ni se oferă (re)configurarea lumii și definirea ei într-un sens foarte cuprinzător, este premisă indispensabilă oricărei eficiențe profesionale și afectivității umane.

Primele universități europene (Bologna, Padova, Oxford etc.) așezau *theologia* în vârful piramidei curriculare (la bază erau științele exacte, la mijloc medicina și filosofia, iar sus *theologia*). Comunismul a exclus cultivarea valorilor creștine din viața publică, inclusiv la nivel universitar, de aceea restructurarea firească al lui *universitas*, imediat după 1990, a reșezat *theologia* la locul cuvenit, un loc nu numai istoric, ci și unul ființial, având conștiința că nu există știință neutră ce operează fără substrat metafizic și premise ideologice. În mod similar, putem afirma că: nu există nici universitate neutră din punct de vedere al concepției despre lume.

În cazul în care una dintre universități ar da impresia că ar fi neutră din punct de vedere ideologic, concluzia ar putea fi una din două situații, adică:

- fie că premisele ei metafizice acționează în mod obscurantist, ceea ce este puțin probabil;
- fie că universitatea are mai multe concepții despre lume, în funcție de catedră sau secție, adică în opoziție unele față de altele, unele alături de altele, sau pot exista unele alături de altele prin completare și conlucrare reciprocă, de unde și acceptul prezenței *theologiei* în cadrul structurii academice postdecembriste.

6 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Valences of Education", în *Proceedings of the 23th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 190-196.

Managementul organizațional

Devenită facultate în universitate, *Theologia* se vede obligată în demersul îmbunătățirii permanente a sistemului de învățământ superior în conformitate cu toate schimbările cerute de societatea aflată într-o continuă schimbare care presupune fundamentul cunoașterii acordat la dinamica pieței de muncă.

Facultatea de Teologie este o organizație în cadrul unei universități, organizație ce cuprinde **funcții** (ex. *Funcția de Cercetare-Dezvoltare* cu activități de cercetare științifică; *Funcția de Personal* cu activități de recrutare, formare, aptitudini etc. Funcția răspunde la întrebarea: *cu cine?*) și **resurse** (financiare, materiale, umane, informaționale: resursa răspunde la întrebare: *cu ce?*).

Un bun management organizațional la nivelul facultății, combină perfect funcția cu resursa, ceea ce conduce direct la evidențierea competițională atât la nivelul universității, cât și la nivel național/internațional, cadrul sintetic fiind compus din misiune, obiective și acțiuni.

Nu există un management organizațional de calitate, la nivelul de facultății, fără:

- comunicare transparentă ce presupune un proces în sine, metode și mijloace de soluționare a conflictelor, totul în baza unei etici și responsabilități academice;
- metodologie de implementare a schimbărilor organizaționale, în 5 pași⁷ (conștientizarea nevoii de schimbare; identificarea factorilor care susțin schimbarea; acele care se opun schimbării; declanșarea procesului și consolidarea noilor valori).

Obiectivul de referință (benchmark – reper, riglă, marcaj, standard)

În noile condiții ale învățământului universitar european, managementul se dorește consolidat în structurile academice, dar mai ales profesionalizat, datorită a 5 factori principali⁸ care se presupun în dinamica schimbării: așteptările societății, îngrijorarea părinților, clasificarea universităților, schimbările demografice și costurile tot mai mari.

Acest context conduce universitățile, respectiv facultățile, spre o autonomie instituțională cu responsabilități și mecanisme diferite prin care se

7 Zorleșan, T., Burduș, E., Căprărescu G., *Managementul organizației*, Editura Economică, București 1998, pp. 305-311.

8 Bucinschi Cătălin, Mateescu Radu, *Benchmarking. Concept, instrumente, aplicații practice*, Ministerul Educației și Cercetării Științifice, București, 2015, p. 4.

urmărește salvarea situațiilor de criză, iar politica guvernamentală solicită *feed-back-ul* performanței imediate. „*Benchmarking-ul* este compararea performanțelor activităților pe care le desfășoară propria organizație cu performanțele altor organizații, pentru a înțelege poziția curentă pe piață și pentru a învăța de la alții cum se poate ocupa o poziție mai bună. Accentul se pune pe procesul de învățare și dezvoltare, iar toate comparațiile sunt, de fapt, măsurători de performanță”⁹

Ca performanța să poată fi cuantificată s-au elaborat așa numitele *obiective de referință* (*benchmarks*) tocmai ca raportarea să fie cât mai veridică. La nivelul facultăților de teologie se poate vorbi despre obiectivele de *referință interne* (criterii minime anuale), *criterii de referință privind calitatea* (ARACIS) și *criterii de referință naționale pe domeniu* (CNATDCU). Aceste criterii sunt dinamice datorită faptului că cerințele pieței muncii, a nivelului academic concurențial și cele cerute de societate emit pretenții tot mai mari. „Compararea sistematică a proceselor instituționale de bază conduce la practici inovatoare aplicate în vederea obținerii unor performanțe îmbunătățite. *Benchmarking-ul* are valoare adăugată importantă și este un instrument modern de management care sprijină liderii din învățământul superior în luarea de decizii strategice pe culegerea sistematică a datelor privind îmbunătățirea organizațională, în scopul de a stabili obiectivele pentru realizarea unor performanțe superioare”¹⁰, propriu-zis, la nivel de facultate analizăm performanțele scăzute cu cele ridicate din cadrul altor facultăți de profil din țară și pe baza competitivității îmbunătățite facultatea poate deveni lider de eficiență. Japonia a fost prima țară care, prin comparație (*shukko*), a ajuns la îmbunătățirea și consolidarea completivității prin schimbul de resurse dintre două sau mai multe instituții. Se poate lua în calcul și la nivel de teologie un *schimb pilot* de studenți și profesori, din același an și la aceeași disciplină, pentru evidențierea comparativă a bunelor practici, înafara simpozioanelor și congreselor, sau a sesiunilor de comunicări științifice studențești, cu scopul transferului de cunoștințe și a îmbunătățirii performanțelor academice și, de ce nu, duhovnicești.

Acest instrument de auto-îmbunătățire nu trebuie confundat cu clasamentele inter-universitare de tip *rankings* pentru că acestea din urmă nu indică modalitățile de îmbunătățire, dar nici cu exercițiul simplu al cule-

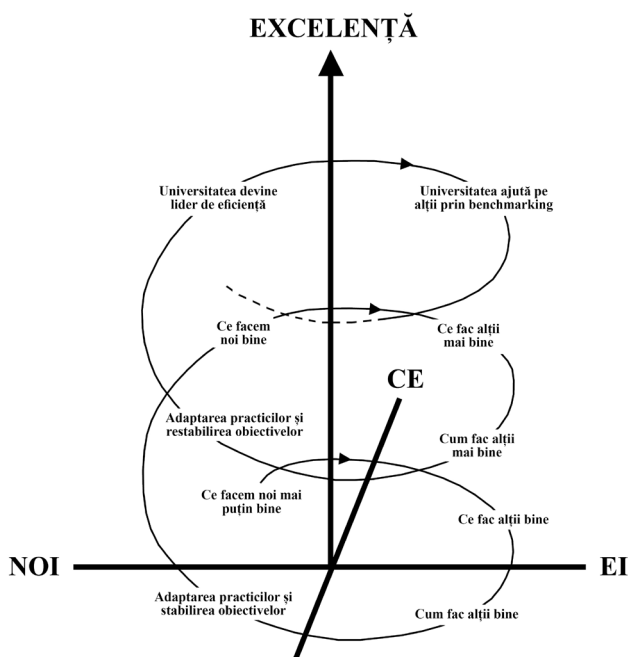
9 *Ibidem*, p. 45.

10 *Ibidem*, p. 5.

gerilor de date pentru că nici el nu stabilește obiectivele de îmbunătățire a performanței din cadrul facultății respective.

Totul se rezumă la întrebarea, simplă de altfel, *ce să facem și prin ce mijloace, pentru a ajunge acolo unde ne dorim?*, iar obiectivul de referință în sine ne dă diagnosticul realității. Dacă acest exercițiu îl facem onest și cel puțin anual, prin comisiile interne ale calității la nivelul fiecărui departament de teologie, autoevaluarea calitativă ne va fi de bun augur, de aceea exercițiul are două atribute: e sistematic și permanent pentru că măsoară și compară. Simplu: *nu trebuie să faci doar un lucru bun, ci să cauți modalități mai inteligente de a înțelege că trebuie să îl faci și mai bun !*

Performanța unei facultăți cere mișcarea în spirală¹¹, nu rectilinie, la fel ca în spiritualitatea ortodoxă: în orice punct te afli, dacă nu avansezi, cazi (*Cine ești tu, ca să judeci pe sluga altuia? Pentru stăpânul său stă sau cade. Dar va sta, căci Domnul are putere ca să-l facă să stea*, Rom.14, 4).

Strategia de implementare pe piața muncii (marketing-ul strategic și educațional)

11 E vorba de spirala lui **Anthony Kelly**, pe larg lucrarea, Kelly, Anthony (2001) *Benchmarking for school improvement*, London, UK. Routledge Falmer, 170 pp.

Facultatea în sine are nevoie de strategii de schimbare. Pe lângă cele interne, autoritățile pot avea cerințe suplimentare: număr de studenți, dezvoltare instituțională sau politici de asigurarea calității.

Facultățile de teologie funcționează în universități sub directa coordonare și binecuvântare a ierarhului locului, care conform statutului Bisericii Ortodoxe Române, înființează sau desființează programele de studii în funcție de necesarul de studenți licențiați care vor participa la examenul de competență preotească în vederea ocupării parohiilor vacante. După principiul evanghelic *mulți sunt chemați, dar puțini aleși* (Mat. 20, 16), nu toți absolvenții de teologie vor ajunge preoți sau profesori de Religie, aici intervine și rolul misionar al teologiei care, pe lângă slujire, are și rol misionar. Deși din statisticile facultăților doar un procent de 30-40% ajung la sfintele altare, trebuie să precizăm că acest aspect este prezent în majoritatea specializărilor la nivel de universitate. Cu toate aceste constatări, facultăților le revine datoria de a se consulta cu angajatorul și a-și regla cifra de școlarizare în funcție de cerințele pieței de muncă. E nevoie de legătura clară dintre dorințe, nevoi, cerințe, satisfacții, produse, schimburi și angajatorul efectiv. „Marketing-ul în sine reprezintă o activitate ce are în vedere influențarea acestor elemente în scopul satisfacerii cât mai depline a necesităților și a dorințelor oamenilor, în condiții de avantaj maxim pentru furnizor”.¹²

Strategia de implementare pe piața muncii presupune o investigare a acestora și o analiză a nevoilor de consum, apoi o conectare dinamică a facultății la mediul economico-social prin prisma satisfacerii nevoilor imediate și maximizarea eficienței. Întâlnirile periodice cu angajatorii (episcopii, inspectorate școlare, instituții de asistență filantropică) sunt nu numai necesare, ci trebuie realizate în mod obligatoriu.

Un aspect foarte important îl constituie *marketing-ul* educațional care-și îndreaptă atenția spre importul competenței profesionale la nivelul cadrelor didactice. În concret, fiecare facultate are o strategie de a-și achiziționa resursă educațională, profesori cât mai bine pregătiți, încât produsul final, adică studentul licențiat, să fie de cea mai bună calitate intelectuală și morală. Evaluarea calității o fac consumatorii, studenții, după realizarea prestațiilor educaționale. În fiecare facultate, cel puțin de două ori pe an, are loc procesul de evaluare a cadrelor didactice de către studenți, proces analizat și interpretat de persoanele aflate la conducere (decan, șef de

12 Purcărea Anca Alexandra, Dan Dumitriu, Cristina Petronela Simion, *Marketing strategic și educațional*, Ministerul Educației și Cercetării Științifice, București, 2015, p. 7

catedră), iar profesorii cu punctaj scăzut vor fi supuși unor programe de formare continuă prin creditarea suplimentară a unor cursuri și metodologii de predare și învățare în acord cu cerințele moderne ale învățării. „La prima vedere, relația de comunicare firească existentă între mediul universitar și comunitate ar putea părea suficientă pentru schimbul de informații necesare prezentării ofertei educaționale. În realitate, cercetările efectuate în domeniul marketingului educațional arată că lucrurile nu stau tocmai așa. Este nevoie de mai mult și fiecare universitate (facultate-n.a.) trebuie să-și asume sarcina de a disemina sistematic informațiile potrivite în comunitate”¹³, concret: *serviciile educaționale au scop îndoit, îndeplinesc nevoi și produc satisfacții*.

Lipsa unei strategii educaționale și de evaluare a acestora poate conduce la ceea ce psihopedagogia modernă numește *analfabetism funcțional*, adică studenți cu diplomă care nu știu cum să aplice în practică pregătirea profesională dobândită pe parcursul anilor de studii. Dacă facultatea nu anticipează corect și permanent cerințele din societate există riscul blocării actului educațional, fie prin suprapopularea formațiilor de studiu, fie prin diminuarea excesivă a acestora din lipsa unei cerințe pe piața muncii. Ieșirea din blocaj se poate realiza prin diversificarea ofertei educaționale, propriu-zis facultatea trebuie să fie văzută ca un organism viu în care închiderea unui program de licență corespunde deschiderii altuia, la fel pentru programele de master.

Vom detalia afirmațiile anterioare, în mod vizual, prin matricea lui Igor H. Ansoff¹⁴ care prezintă opțiunile strategice de diversificare:

PRODUS \ PIAȚĂ	ACTUALĂ	NOUĂ
	ACTUAL	DIVERSIFICARE PIAȚĂ
NOU	DIVERSIFICARE PRODUS	DIVERSIFICARE TOTALĂ

Strategia educațională aplicată pieței, debutează cu promovarea. **Promovarea** are scopul de a informa, convinge și confirma o imagine și o prezență reală a unei facultăți în societatea deschisă cunoașterii. O corectă strategie de promovare a facultății are ca obiective: îmbogățirea cunoștințelor despre..., informare corectă, sugerează noi perspective, comunică în

¹³ Ibidem, p. 17.

¹⁴ Igor H. Ansoff, “The Changing Shape of the Strategic Problem”, în *Journal of General Management*, June 1, 1977.

timp real, descrie oportunități, corectează impresii false, explică modul de funcționare și construiește imagine. Totul bine pregătit într-o campanie de promovare eficientă în cinci pași¹⁵: definirea obiectivelor strategiei promoționale și identificarea publicului țintă; determinarea bugetului promoțional, alegerea și realizarea mesajului promoțional; selectarea mediilor de comunicație și evaluarea activităților promoționale.

„În topul facultății este decanul. În termeni de marketing, în promovare sau relații cu publicul, el este cea mai importantă persoană. Decanul este personificarea școlii, de fapt, și a direcției pe care dorește să meargă. El are rolul de a descrie misiunea facultății ca expresie a intenției și locului în comunitate și pe scena educației, în general. Decanul își comunică viziunea sa personalului școlii. Comunicarea internă este unul din cele mai importante moduri de promovare a facultății, este startul într-o strategie de promovare. Viziunea decanului nu trebuie să meargă împotriva nevoilor și dorințelor clienților, ci dimpotrivă, ca facultatea să fie pregătită pentru nevoile prezente și actuale ale pieței. Decanul va avea nevoie de sprijinul echipei de management din facultate. Dar viziunea sa va trebui împărtășită și aprobată...”¹⁶

CLUJ-NAPOCA Joi, 23 Septembrie 2021 Ora 08:00, Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, Catedrala Mitropolitană Adormirea Maicii Domnului din Cluj-Napoca Ora 18:00 Slobza vecerniei, răspunsurile vor fi date de corul Sfântul Ioan Damaschin Vineri, 24 Septembrie 2021 Liceul de Arte Vizuale Romulus Ladea Ora 09:00 Atelier de mozaic Galeriile Byzantia Biserica Învierea Domnului strada Viilor, cart. Zorilor Ora 16:00 Expoziție de artă bizantină	SIBIU Sâmbătă, 25 Septembrie 2021 Ora 08:00, Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, Catedrala Mitropolitană Sfânta Treime din Sibiu Ora 17:00, Expoziție de artă bizantină	Organizatori Grupul Sf. Ioan Damaschin UNIVERSITATEA "1 DECEMBRIE 1918" IULIU HUREA PAROHIA SF. IOAN DAMASCHIN PAROHIA SF. PETRU ȘI PAVEL MITROPOLIA JUDEȚULUI CLUJ ASCOA Parohia Învierea Domnului LICEUL DE ARTE "REGINA MARIA" - ALBA IULIA Liceul de Arte "Sigismund Toduță" Deva museikon MUZEUL CIVILIZAȚIEI DACICE ȘI ROMANE DE LA BUCUREȘTI
ALBA IULIA Duminică, 26 Septembrie 2021 Ora 08:30, Slobza utreniei urmată de Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie Catedrala Încoronării din Alba Iulia Ora 18:00, Slobza vecerniei și paraclisul Maicii Domnului, răspunsurile vor fi date de corul Sfântul Ioan Damaschin Liceul de Arte Regina Maria Ora 14:00, Atelier de mozaic Museikon Alba Iulia Ora 16:00 Expoziție de artă bizantină	DEVA Luni, 27 Septembrie 2021 Ora 08:00, Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, Catedrala Episcopală Sfântul Ierarh Nicolae Ora 11:00, Atelier de mozaic Liceul de Arte Sigismund Toduță Ora 16:00, Expoziție de artă bizantină și concert de muzică bizantină susținut de corul Sfântul Ioan Damaschin	Cu sprijinul Mitropolia Clujului Mitropolia Ardealului Arhiepiscopia Alba Iulia Episcopia Deva și Hunedoara PRIMĂRIA MUNICIPIULUI ALBA IULIA PRIMĂRIA MUNICIPIULUI MEDIAȘ Parteneri media RADIO REÎNTREGIREA

15 Purcărea Anca Alexandra, ș.a.m.d., op. cit., p. 75.

16 Ibidem, pp. 18-19.

Exemplificare FTO Alba Iulia: admiterea la secția de *Artă sacră-mosaică*, promoția 2021-2024, s-a încheiat cu un număr de 24 de candidați, promovarea a început deja pentru anul universitar 2022-2023, odată cu începutul anului școlar la liceele de artă.

Un loc important, pentru orice facultate de teologie, îl constituie promovarea *on line*. Spațiul social este mai generos și implică comunități, grupări, rețele, forumuri și organizații. Generozitatea spațiului virtual cere timp, bani și transpirația unui grup devotat.

Utilizarea tehnologiei informației în procesul educativ

Am indicat, mai sus, cât de important este mediul *on line* pentru promovarea facultății. În egală măsură, tehnologia informației este necesară în procesul educativ, cu atât mai mult în situația pandemiei COVID 19. Cred că suntem cu toții de acord, în ceea ce privește creșterea numărului de participanți la curs în mediul digitalizat, în raport cu numărul studenților în varianta clasică, *față către față*.

După treizeci de ani de învățământ teologic, bazat mai mult pe lecții în care predomină *prelegerea* ca metodă de predare, trebuie să fim de

acord că o societate modernă are un sistem educațional modern. În acest sens, facultatea de teologie trebuie să răspundă adecvat și eficient nevoilor sociale și psihologice ale studentului. Noi tehnologii, noi provocări. „Noile tehnologii ajută cadrele didactice universitare să facă față noilor provocări și oportunități în cadrul procesului educațional, prin deschiderea informațională și eficientizarea comunicării cu studenții, creșterea interactivității și atractivității demersurilor educative”.¹⁷ Se pot folosi, simplu și eficient, programele *PowerPoint*, *Prezi* și *Slideshare* pentru predarea cursurilor, fixarea elementelor cognitive și evaluarea cunoștințelor dobândite.

În sistemul educativ on line, elementele de fond sunt aceleași, sunt variabile doar mijloacele de învățământ care facilitează transferul de cunoștințe, iar competențele se modifică pozitiv. Avantajul acestui sistem educativ constă în capacitățile de stocare a datelor, aplicațiile de transfer cognitiv în plină expansiune și nu în ultimul rând viteza de transmitere și receptare a cunoștințelor. Cu toate aceste aspecte importante, **comunicarea interactivă** este esența sistemului *e-learning*, alături de **sursele de informare** (platforme bibliografice), de **atractivitatea** mereu crescândă și de **utilizarea facilă**, un patruleter care susține eficiența și performanța universitară a învățământului teologic.

Dezvoltarea programelor de studii

Teologia ortodoxă românească, imediat după anii 1990, a continuat cu programul de pregătire de licență *Teologie pastorală*, însă au debutat - pe parcursul celor 30 de ani de experiență universitară - și alte programe cum ar fi: Teologie Asistență Socială, Teologie litere, Teologie istorie, Teologie socială, Teologie muzică religioasă și Teologie Artă sacră. La masterat, deja vorbim de procesul Bologna, e un pic dificil să abordăm multitudinea de titluri și direcții de cercetare, fiecare facultate – în funcție de specialiștii săi – și-a dirijat preocuparea spre o nișă concretă, de cele mai multe ori cu trimitere concretă la una din cele 4 mari secții ale teologiei: biblică, istorică, sistematică și practică.

17 Berteza Claus Ciprian, Ghigiu Matei, *Impactul utilizării tehnologiei informații în procesul educațional superior, inclusiv e-learning*, Ministerul Educației și Cercetării Științifice, București 2015, p. 4.

Aici, pentru că am pomenit de procesul Bologna, ar fi fost suficient la cei 4 ani de licență, doar 1 an de master, gen studii aprofundate. Creditele erau suficiente pentru cei 5 ani de studiu, însă din motive cunoscute, masteratul rămâne pe 2 ani cu cele 2 direcții: *master profesional* (la care se pot înscrie licențiați din domeniul umanist, și nu numai) și *masterul de cercetare* care funcționează doar în centrele unde există școală doctorală.

Ce ar trebui să reținem, în noua conjunctură universitară și ca răspuns pentru piața muncii, atât programele de studii la licență, cât și liniile de master este de dorit să se înnoiască permanent, cu excepția *Teologiei pastorale*, licență de vocație pentru viitorii preoți. Facultatea trebuie să dea dovadă de *adaptare* și *flexibilitate*. Ar fi interesant să ne gândim la *Studii religioase*, spre exemplu, sau *Teologie media*, două direcții care ar putea revitaliza facultatea și ar veni cu noi calificări pe piața angajatorilor. „Flexibilitatea programelor constă în marja de libertate pe care o au educatorii în a-și proiecta conținuturi în concordanță cu nevoile, interesele celor educați”.¹⁸

În ceea ce privește **curriculum**, din inițiativa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, la nivel de facultăți s-a operat în procent de 80% **uniformizarea și compatibilizarea** disciplinelor teologice de la programul de licență *Teologie pastorală*, un lucru excepțional care permite, pe de o parte mobilitatea studenților și echivalarea creditelor de la disciplinele aferente, pe de altă parte s-a lăsat la latitudinea și specificul fiecărei facultăți un procent de 20% de conținut curricular, fie ca materii opționale, fie ca promovarea cercetării de nișă a cadrelor universitare.

În procesul de dezvoltare a programelor de studii e nevoie de accentul căzut pe competență, ca noțiune psihopedagogică, adică de răspunsul sincer la întrebarea: *cu ce pleacă studentul din facultate și, mai ales, cum știe să aplice pe piața muncii cunoștințele dobândite?*

Pentru clasificarea obiectivelor de ordin cognitiv, **taxonomia lui Bloom** precizează 6 trepte: cunoașterea, înțelegerea, aplicarea, analiza, sinteza, evaluarea. Acestea fac trecerea, absolut necesară, de la *învățarea tradițională*, la *învățarea centrată pe student*.

18 Ionel Papuc, Doru Pamfil, Ioan Rotar, Roxana Vidican, Nicodim Iosif Fiț, *Dezvoltarea programelor de studii universitare și metodele inovative de predare/învățare în scopul creșterii relevanței calificărilor la nivelul învățământului superior*, Ministerul Educației și Cercetării Științifice, București, 2015, p. 19.

Învățare tradițională	Învățare centrată pe student
Învățare centrată pe profesor	Învățare centrată pe student
Predare de informații	Schimb de informații
Factuală, bazată pe cunoștințe	Gândire critică, luare de decizii pe baza informațiilor
Predare bazată pe discipline tradiționale	Holistica, abordare în funcție de nevoi
Studentii primesc informații	Studentii pun întrebări și rezolvă probleme
Organizare formală în sala de curs	Aranjamente flexibile, schimbătoare, legate de sala de curs
Accentul pe învățare în vederea amintirii	Accentul pe înțelegere/aplicare
Evaluare în mare parte prin examene tradiționale – învățare pasivă	Diversitate de evaluări incluzând activități în cadrul proiectului – învățare activă, explorare, bazată pe cercetare
Răspuns ca reacție	Acțiune interactivă, planificată
Stimularea unui singur simț	Stimulare multi-senzorială
Un singur mijloc media	Multimedia
Munca individuală	Munca în colaborare

Managementul resurselor umane

La nivelul facultăților de teologie, resursa umană trebuie să îndeplinească o dublă calitate: științifică și duhovnicească.

Pregătirea științifică este oferită de cele 3 trepte ale învățământului universitar: licență, master, doctorat, la care se adaugă titularizările pe posturile de asistent, lector, conferențiar, profesor, respectiv profesor coordonator de doctorate, în funcție de punctajele grilei CNATDCU și de disponibilitatea facultății de a-și înnoi permanent corpul profesoral și cel duhovnicesc.

După o experiență de 30 de ani, de învățământ teologic universitar, în facultățile de teologie ortodoxă nu se observă un angajament mobilizator la concursurile de titularizare pe post, cu toate că producția doctorală este una dinamică. Suprasolicitarea posturilor scoase la concurs ar trebui, în mod direct, să ducă la creșterea competitivității științifice și în mod implicit la creșterea calitativă a corpului profesoral.

Dincolo de aceste aspecte informale, managementul resursei umane, la nivelul facultăților de teologie ar trebui să țină seama de mediul concurențial, de situația și strategia facultății. Un singur exemplu, destul de delicat, aș vrea să-l expun: riscul blocării resurselor umane și financiare ale unei facultăți prin promovarea masivă a cadrelor didactice pe posturi superioare (conferențiar și profesor) sau prin deschiderea unor linii de licență care nu sunt sustenabile pe piața muncii. Întotdeauna resursa umană are la bază resursa financiară, cât și îndeplinirea standardelor calitative și cantitative, în același timp, iar structura piramidală a criteriilor ARACIS aici își dovedește utilitatea și echilibrul dorit de toate facultățile. „Determinarea nevoilor de resurse umane este obiectivul principal al procesului de planificare de resurse umane. Cele două componente majore ale procesului sunt: determinarea ofertei și determinarea cererii de resurse umane. Procesul este orientat de obiectivele și planurile strategice, tactice și operaționale.”¹⁹

La nivelul intern al facultății motivele care generează intrarea resursei umane în sistem sunt: transferul, promovarea, angajarea și reîncadrarea, iar motivele diminuării resursei sunt: promovarea, demisia, pensionarea și decesul.

Fiecare facultate ar trebui să adopte un proces de recrutare a resurselor umane pe etape. În primul rând, este de dorit identificare și atragerea unui număr cât mai mare de candidați, pe cât posibil din resursa internă și externă. După verificarea surselor, urmează selecția. Dubla subordonare a facultăților de teologie ortodoxă, patriarhiei și ministerului, este o cauză ce susține permanent și sporește calitatea resursei umane, aici punem accent pe latura duhovnicească, condiție *sine qua non*, pentru orice cadru didactic al facultății. Profesorul teolog este, de regulă, și preot, adică părinte, slujitor al sfântului altar. Această calitate harică este pilonul în jurul căruia întreaga sa teologie academică se zidește, în jurul lui și în jurul studenților săi. Sfântul Apostol Pavel sesiza multitudinea de învățători, dar și carența de părinți: *Căci de ați avea zeci de mii de învățători în Hristos, totuși nu aveți mulți părinți. Căci eu v-am născut prin Evanghelie în Iisus Hristos* (I Cor. 4, 15).

Un bun manageriat al resursei umane presupune anume tehnici speciale de motivare, intrinseci și extrinseci, cum ar fi: statutul social, venitul, satisfacția muncii și participarea. Puterea motivației depinde de valoarea

19 Florin Dănălache, Anca Alexandra Purcărea, Elena Fleacă, *Managementul resurselor umane. Manualul programului de formare/perfecționare*, Ministerul Educației și Cercetării Științifice, București, 2015, p. 19.

recompensei plus energia folosită pentru atingerea unui scop. E foarte complicat să măsurăm gradul de satisfacție a părinților profesori, profesori etc. la locul de muncă, dar și al studenților, cu toate acestea în orice facultate evaluarea performanței resursei umane se realizează în mod obligatoriu de două ori pe an, de regulă prin sistem de intranet. „Criteriul de performanță reprezintă elemente de bază ale unui post cu ajutorul cărora se poate cuantifica contribuția angajatului la crearea valorii noi și permit cuantificarea acestei contribuții cu scopul asigurării angajatului unui grad înalt de obiectivism în procesul de evaluare.”²⁰

Perfecționarea postului este un proces continuu în cadrul dinamicii resursei umane, formarea continuă, motivarea cadrelor și strategia facultății sunt elemente definitorii ale acestei perfecționări care se dorește a atinge cele mai înalte standarde. Într-o facultate de teologie, pe lângă apropierea, comunicarea și sinceritatea umană, singura constrângere care ar trebui să o întâmpinăm e de dorit să fie cea pe care noi înșine ne-o impunem din dorința de perfecționare continuă.

Managementul financiar

Orice facultate își desfășoară activitatea pe seama resurselor financiare. Nu există dezvoltare a unei instituții fără acest suport, care, din păcate, cunoaște o reducere semnificativă. Bugetul de venituri și cheltuieli, la nivel de facultate, se dezechilibrează datorită a două motive: nu există un control permanent asupra evidenței financiare, sau modul de cheltuire a resurselor financiare este deficitar, ambele situații gravitează în jurul sumei alocate de către bugetul de stat pe student echivalent.

„Conceptul de *student echivalent* este utilizat pentru a crea o anume omogenitate între variatele domenii și durate ale învățământului superior. Indicatorii de calitate reprezintă o componentă managerială cu rol stimulator și corectiv. Cheltuielile cu salariile personalului didactic din învățământul superior variază în funcție de structura posturilor didactice și gradul de ocupare a acestora. Drepturile salariale aferente personalului didactic sunt influențate în mod direct de numărul de ore didactice pentru un student, respectiv de numărul de studenți echivalenți corespunzător unui post didactic.”²¹

20 *Ibidem*, p. 83.

21 Militaru Gheorghe, Iosub Laura, *Managementul financiar*, Ministerul Educației și Cercetării Științifice, București, 2015, p. 19.

Totalul finanțării pe facultate se distribuie după cum urmează: a) Finanțarea de bază (FB): 72% b) Finanțarea suplimentară (FS): 26,50% c) Fondul pentru dezvoltare instituțională (FDI): 1,50%.

O dezvoltare rapidă a unei facultăți, prin promovări de altfel logice și legale, poate conduce facultatea spre faliment. De aceea, în logica anterioară anului în curs, ARACIS anexa cu situația financiară recomandă ca piramida în 2 trepte, asistent și lector, conferențiar și profesor, să fie într-o pondere de 50%. Echilibrul academic atrage după sine, direct proporțional, și echilibrul financiar al unei facultăți.

În vederea obținerii unei finanțări dinamice e nevoie pe centrarea și dezvoltarea programelor de studii. Acestea se pot dezvolta pe cale directă numeric, sau indirectă prin finanțarea suplimentară a indicelui de subvenție. Se cunoaște deja că în facultățile de teologie ortodoxă indicator suplimentar de finanțare au primit²², până acum, doar două programe de studii: Muzica și Arta sacră, care au indicatorul 3.

O problemă intens discutată în mediul academic al teologiei ortodoxe este creșterea indicatorului 1 de finanțare al programului de licență Teologie pastorală, lucru care nu depinde de noi dar care poate fi discutat și reanalizat ca propunere. LEGEA Nr. 1/2011 din 5 ianuarie 2011, Legea educației naționale, la articolul 32 recunoaște și validează învățământul vocațional. Completată cu Ordonanța Guvernului nr. 9/2018, la art. 19, unde se precizează că: *prin excepție de la prevederile alin. (1), unitățile de învățământ care școlarizează pe filiera vocațională, cu profil teologic, la cererea cultelor recunoscute de stat, pot funcționa cu efective mai mici de elevi și cu menținerea personalității juridice.*

De aici putem desprinde ușor două concluzii: la nivel liceal seminariile noastre de teologie ortodoxă se află în categoria învățământului vocațional, atribut care se pierde absolvenților de seminar când dau admitere la facultățile de teologie ortodoxă. Dacă acest atribut s-ar păstra, implicit și grupele diminuate ca număr ar putea funcționa. A doua concluzie ar putea fi aceea că în domeniul Teologie avem, din punct de vedere al finanțării, două secții cu indicator 3, menționate mai sus, iar *Teologia pastorală* rămâ-

22 METODOLOGIA de alocare a fondurilor bugetare pentru finanțarea de bază și finanțarea suplimentară, a instituțiilor de învățământ superior de stat din România, pentru anul 2021, conform <http://www.cnfis.ro/wp-content/uploads/2021/01/PropCNFIS-MetodologieFB-FS-2021.pdf>, accesat în 7. 10. 2021.

ne și fără vocație și fără finanțare suplimentară, ceea ce ar fi o nedreptate morală pentru că slujirea preotească este deasupra muzicii și deasupra artei, cu tot respectul față de colegii care predau aici. Starea dificilă a țării, dar și lipsa de interes a noastră, în cei 30 de ani de învățământ academic, ar fi doar două din motivele pentru care financiar ne aflăm aici. Cred că ministerul de resort ar fi de acord cu dublarea finanțării, dacă ne-am înjumătăți numărul de subvenții la admitere. Matematica ar fi simplă, concurența pe locuri ar fi dublă, calitatea indiscutabil s-ar dubla, iar normele profesorilor de teologie din statul de funcții ar fi aceleași pentru că se va lucra nu pe o formație de studenți, ci pe două sau mai multe, după caz (Liturgică, Omiletică, Catehetică, Cântare bisericească, Practică liturgică etc.).

Lăsăm cele ale Martei, Martei, cele ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu, noi măcar în condițiile de azi să sporim nu finanțele școlilor noastre, ci harul lui Dumnezeu în inimile studenților noștri, deși subiectul ar trebui să rămână un subiect deschis și de interes, atât pentru Biserică, cât și pentru Statul care finanțează educația, morala și Biserica în sine.

Bibliografie:

- ANSOFF, Igor H., „The Changing Shape of the Strategic Problem”, în *Journal of General Management*, June 1, 1977.
- Anuariul Universității din București, 1929-1930, *Cronica Universității. Discursul d-lui Rector N. Iorga la deschiderea Universității în București*, Tipografia „Bucovina” I. E. Torouțiu, 1931.
- BERTEA, Claus Ciprian; GHIGIU, Matei, *Impactul utilizării tehnologiei informații în procesul educațional superior, inclusiv e-learning*, Ministerul Educației și Cercetării Științifice, București, 2015.
- BUCINSCHI, Cătălin; Mateescu, Radu, *Benchmarking. Concept, instrumente, aplicații practice*, Ministerul Educației și Cercetării Științifice, București, 2015.
- DĂNĂLACHE, Florin; Anca Alexandra PURCĂREA, Elena FLEACĂ, *Managementul resurselor umane. Manualul programului de formare/perfecționare*, Ministerul Educației și Cercetării Științifice, București, 2015.
- FOERSTER, Fr. W., *Religia și formarea caracterului*, trad. I. Negoită și N. Donos, Sibiu, 1933;

- IONESCU, Șerban, Mișcarea social-creștină în Biserica Ortodoxă Română, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului/Imprimeria Centrală, 1934.
- ISPIR, Vasile, „Despre Facultatea de Teologie”, în Misiunea creștină, (MC), anul I, nr. 7-8-9, august - septembrie - octombrie 1939.
- KELLY, Anthony, *Benchmarking for school improvement*, London, UK. Routledge Falmer, 2001, 170 pp.
- Legea Educației Naționale, nr. 1/2011, articolul 2, aliniatul (3).
- METODOLOGIA de alocare a fondurilor bugetare pentru finanțarea de bază și finanțarea suplimentară, a instituțiilor de învățământ superior de stat din România, pentru anul 2021, conform <http://www.cnfis.ro/wp-content/uploads/2021/01/PropCNFIS-MetodologieFB-FS-2021.pdf>, accesat în 7. 10. 2021.
- MILITARU, Gheorghe; IOSUB, Laura, Managementul financiar, Ministerul Educației și Cercetării Științifice, București, 2015.
- PAPUC, Ionel; Doru Pamfil; Ioan Rotar; Roxana Vidican; Nicodim Iosif Fiț, Dezvoltarea programelor de studii universitare și metodele inovative de predare/învățare în scopul creșterii relevanței calificărilor la nivelul învățământului superior, Ministerul Educației și Cercetării Științifice, București, 2015.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, “Valences of Education”, în Proceedings of the 23th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 190-196.
- PURCĂREA, Anca Alexandra, Dan Dumitriu, Cristina Petronela Simion, Marketing strategic și educațional, Ministerul Educației și Cercetării Științifice, București, 2015.
- ZORLEȚAN, T., BURDUȘ, E., CĂPRĂRESCU, G., Managementul organizației, București, Editura Economică, 1998.